

POZICIJA

DĖL KARINIO RENGIMO MOKYKLOSE

LiJOT Asamblėja Nr. 61

2025 m. balandžio 5-6 d.

Kaunas

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau – LiJOT) – didžiausia skėtinė nevyriausybinė jaunimo organizacija Lietuvoje, šiuo metu vienijanti 54 nacionalines jaunimo ir su jaunu dirbančias organizacijas bei savivaldybių jaunimo organizacijų tarybas, reaguodama į augančias grėsmes valstybės saugumui, stiprėjančius hibridinius iššūkius ir vis didėjančią poreikį ugdyti atsparią, kritiškai mąstančią ir veikti pasiruošusią visuomenę, atkreipia dėmesį į būtinybę sistemingai svarstyti jaunimo pasirengimo valstybės gynybai klausimus nuo pat mokyklinio amžiaus.

LiJOT pabrėžia, kad rengiantis galimoms krizinėms situacijoms, svarbu užtikrinti ne tik karinių institucijų pasirengimą, bet ir visos visuomenės gebėjimą veikti koordinuotai. Jaunimo įgalinimas, žinių ir praktinių įgūdžių ugdymas bei pilietiškumo stiprinimas turi tapti švietimo dalimi. Todėl LiJOT išreiškia savo poziciją dėl karinio rengimo integravimo į bendrojo ugdymo mokyklas, laikydamosi vertybėmis grįsto, demokratinius principus atitinkančio ir jaunimui palankaus požiūrio.

Pastaraisiais metais vis dažniau kalbama apie visuomenės atsparumą, pilietinio pasipriešinimo gebėjimus ir jaunimo vaidmenį valstybės gynyboje. Kintanti saugumo aplinka, augančios hibridinės grėsmės bei informaciniai išpuoliai kelia klausimą – ar jaunoji karta yra pakankamai pasirengusi ne tik atpažinti pavojus, bet ir tinkamai į juos reaguoti?

Strateginiai valstybės dokumentai pabrėžia, kad švietimo misija – ugdyti atsakingą, kūrybingą, pilietišką asmenybę, gebančią gyventi bei veikti dinamiškoje ir besikeičiančioje visuomenėje¹. Tuo pačiu metu Nacionalinio saugumo strategijoje aiškiai įvardijama, kad valstybės gynyba nėra vien ginkluotųjų pajėgų užduotis – visuomenės įsitraukimas ir pasirengimas veikti krizių metu yra neatsiejama saugumo politikos dalis².

Valstybės saugumas nebegali būti suprantamas vien tik kaip ginkluotųjų pajėgų atsakomybė. Lietuvos kariuomenė – svarbi grandis, tačiau jos potencialas stipriausias, kai užnugaris – pilietiškai aktyvi, bendruomeniška ir dezinformacijai atspari visuomenė. Visuomenės, kuri ne tik

¹ Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija, patvirtinta LR Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu NR. XVII-745.

žino bei naudojasi savo teisėmis, bet ir vykdo pareigą veikti ekstremaliomis aplinkybėmis, geba atpažinti grėsmes ir žino, kaip į jas reaguoti. Tokia visuomenė neatsiranda savaime. Ji kuriama per kryptingą švietimo politiką, neapsiribojant teorinėmis žiniomis apie istoriją ir piliečio teises, bet apimant praktinį pasirengimą, atsparumo ugdymą ir gebėjimą veikti komandoje. Todėl pilietiškumo, atsakomybės, bendruomeniškumo ir pagrindinių veikimo įgūdžių ugdymas turi būti neatsiejama šiuolaikinės švietimo sistemos dalis. Jaunimas sudaro reikšmingą visuomenės dalį, todėl jo pasirengimas krizinėms situacijoms yra ne tik nacionalinio saugumo klausimas, bet ir visos visuomenės stabilumo garantavimas. Mokykla – tai vieta, kurioje formuojasi ne tik žinios, bet ir vertybės, požiūris į valstybę, bendruomenę ir savo vaidmenį joje.

Daugelyje Europos valstybių pilietinis, patriotinis ir gynybinis ugdymas jau yra neatsiejama bendrojo lavinimo mokyklų programų dalis.² Šios iniciatyvos siekia ne tik suteikti jaunimui žinių apie valstybės valdymą ar istoriją, bet ir parengti jaunuolius tinkamai reaguoti į krizes, ugdyti jų atsparumą, socialinę atsakomybę ir sąmoningumą. Tokie modeliai įgalina jaunimą tapti aktyviais visuomenės nariais, gebančiais prisidėti prie valstybės saugumo užtikrinimo įvairiomis formomis.

Valstybės saugumo departamento ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos parengtas 2025 metų grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas pabrėžia, jog artimoje perspektyvoje mažai tikėtina, jog Lietuvos bei kaimyninių šalių regiono stabilumo situacija keisis į gerą. Rusija toliau telkia karinio pajėgumo resursus tiek siekdama tęsti karą prieš Ukrainą, tiek potencialiai testuoti NATO aljanso pažeidžiamumą ir reakciją. Pastebimas suaktyvėjęs Rusijos kenkėjiškas veikimas nuo Šaltojo karo laikų primirštais metodais - diversijos prieš Ukrainos sąjungininkų infrastruktūrą, informacines sistemas ir netgi istorinės atminties objektus visoje Europoje verčia suklusti, o sparčiais tempais vystantis dirbtiniam intelektui ir kitoms naujausioms technologijoms kyla naujas skaitmeninio atsparumo iššūkis.³

Remiantis Pilietinės galios indekso tyrimu tik 11,4 proc. valstybės gyventojų rimtos saugumo problemos atveju imtųsi organizuoti veiklą tokiai problemai spręsti, o prie tokios veiklos prisidėtų dar 43,1 proc. Lyginant 2020 ir 2022 metų duomenis 9 proc. sumažėjo gyventojų, teigiančių, jog jie prisidėtų prie tokios problemos sprendimo. 9 proc. augo nežinančių ką tokioje situacijoje darytų gyventojų skaičius - lyginant 2019 ir 2022 metų tyrimus nuo 16 proc. iki 25 proc. LR Krašto apsaugos ministerijos užsakytos apklausos duomenimis tik 28 procentai Lietuvos

² https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=45414

³ <https://www.vsd.lt/ataskaitos/gresmiu-nacionaliniam-saugumui-vertinimas-2025/>

gyventojų žino kaip reikėtų elgtis mobilizacijos metu.⁴ Stebint prastą piliečių pasirengimą karo grėsmėms kyla būtinybė organizuoti įvairiapusį ir nuoseklų pasiruošimą krašto gynybai dar mokykloje. Nacionalinio saugumo ir krašto gynybos, gyvenimo įgūdžių švietimas mokyklose yra neatsiejama dalis bendram piliečių parengimui galimos agresijos ar ekstremalių situacijų atveju. Nacionalinio saugumo švietimo bazinės teorinės ir praktinės žinios turėtų būti įtraukiamos į ugdymo procesą. Tai padėtų moksleiviams (-ėms) įgyti žinių, kaip elgtis karo atveju ir kaip kiekvienas asmeniškai gali prisidėti prie artimiausių žmonių saugumo.

Dalis valstybių, turinčių sudėtingą geopolitinę padėtį, jau įgyvendina jaunimo karinio pasirengimo programas. Pavyzdžiui, Lenkija nuo 2024 m. įvedė privalomus saugumo mokymus („Education for Safety“), kurie vyksta mokyklų sporto salėse, yra skirti 14–16 metų mokiniams ir apima ginklo naudojimo pagrindus, šaudymo treniruotes su lazeriniais ginklais, pirmąją pagalbą ir taktinį gelbėjimą. Panašų modelį pritaiko ir Latvija, kur 2024–2025 m. mokslo metais valstybės gynybos mokymas bus privalomas dalykas visose Latvijos vidurinėse mokyklose. Tai reiškia, kad kasmet to mokysis apie 30 000 mokinių (amžiaus vidurkis 15–17 metų)(seimo išnaša). Latvijos pavyzdys aiškiai rodo, kad karinis mokymas gali būti įtrauktas kaip standartinė ugdymo programos dalis. Estijoje valstybės gynimas (krašto apsauga) yra pasirenkamasis dalykas vidurinės mokyklos mokymo programoje (70 valandų) ir pasirenkamasis modulis profesinio mokymo programose⁵. Lietuvai būtina šią patirtį pritaikyti savo švietimo sistemoje, kad būtų ugdomas sąmoningas, atsakingas ir pasirengęs jaunimas veikti dieną X. Tokios programos nėra skirtos militarizacijai, o ugdo atsakingą pilietį, kuris supranta savo vaidmenį valstybės gynyboje ir visuomenėje.

Lietuvoje jau dabar egzistuoja pavienių iniciatyvų, kuriose mokiniai supažindinami su nacionaliniu saugumu, tačiau jos nėra sisteminės, dažniausiai ribojasi su atskirais projektais ar pasirenkamomis veiklomis. Viena iš jų – *Pilietišumo ir gynybos įgūdžių kursas* 9 klasių moksleiviams, vykdomas bendradarbiaujant su Krašto apsaugos bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoms. Šio kurso metu, trunkančio tris dienas, devintokai supažindinami su nacionalinio saugumo pagrindais, piliečių vaidmeniu valstybės gynyboje, mokomi išgyvenimo gamtoje pagrindų, pirmosios pagalbos, komandinio darbo ir reagavimo į krizes įgūdžių. Kursą veda Lietuvos šaulių sąjungos nariai, atsargos kariai ir karo tarnybos specialistai. Nuo 2024–2025 mokslo metų planuojama, kad šis kursas taps privalomas visose šalies mokyklose.

⁴ <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos-1/pilietines-galios-indeksas-salies-gyventojai-nori-dalyvauti-valstybesgynime-ir-yra-pasiryze-mokytiis-tai-daryti/>

⁵ National defence education as a part of basic education: <https://www.eesti.ee/en/education-and-research/national-defence-education/national-defence-education-as-a-part-of-basic-education/>

Nors tai – svarbus žingsnis į priekį, tokio pobūdžio kursai neturėtų būti vienkartiniai ar pavieniai. Būtina aiški nacionalinė strategija, užtikrinanti nuoseklią, visų mokinių aprėptį, orientuotą ne tik į praktinius įgūdžius, bet ir į pilietinių, vertybinių, psichologinių ir komunikacinių gebėjimų ugdymą.

Svarbu suprasti, kad gynybinis švietimas neturėtų apsiriboti vien tik karinėmis disciplinomis. Lygiagrečiai turi būti ugdomas ir psichologinis atsparumas. Nacionalinio saugumo strategijoje pabrėžiama, kad visuomenės atsparumas dezinformacijai ir propaganda yra vienas iš svarbiausių veiksnių ginant valstybę nuo išorinių grėsmių. Todėl mokymo programoje turėtų būti nagrinėjamos temos apie kritinį mąstymą, dezinformacijos atpažinimą, stresinių situacijų valdymą ir bendruomeniškumo stiprinimą.

Be to, krizinių situacijų valdymas yra būtina gynybinio ugdymo dalis. Kaip rodo COVID-19 pandemijos patirtis, didelė visuomenės dalis nebuvo tinkamai pasirengusi ekstremalioms situacijoms, nepasiruošusi kritiškai atskirti informaciją nuo dezinformacijos, o tai sukėlė paniką ir organizacinius iššūkius. Panašių problemų galėtų kilti ir karinio konflikto ar kibernetinės atakos atveju. Todėl būtina, kad jaunimas jau mokykloje išmoktų, kaip elgtis ekstremaliomis sąlygomis, kaip užtikrinti savo ir kitų žmonių saugumą, kur kreiptis pagalbos ir kaip veikti koordinuotai.

Galiausiai, bendruomeniškumo stiprinimas yra kertinė visuomenės pasipriešinimo detalė, į kurią nėra užtenkamai kreipiama dėmesio. Suomijos Total Defence (visuotinės gynybos) modelis parodė, kad visos visuomenės įsitraukimas į gynybos klausimus yra efektyvus būdas didinti nacionalinį atsparumą⁶. Bendruomeniškumas ir tarpusavio pasitikėjimas krizių metu yra būtinas norint mažinti paniką visuomenėje, tuo pačiu efektyviau skirstyti išteklius ir užtikrinti koordinuotą atsaką į iškilusias grėsmes.

Lietuvoje mokyklos galėtų vykdyti praktinius mokymus, pavyzdžiui, simuliacines pratybas, kuriose mokiniai mokytųsi bendradarbiauti, spręsti iššūkius komandoje ir efektyviai komunikuoti ekstremaliose situacijose. Svarbu pabrėžti, kad valstybės gynyba nėra vien karinis veiksmas – tai ir pilietinė atsakomybė, vertybinės nuostatos, pagarba demokratijai ir žmogaus teisėms.

Atsižvelgiant į tai, LIJOT siūlo į bendrojo ugdymo programą įtraukti ekstremalių situacijų ir karinio pasirengimo pradmenis. Šių pamokų tikslas būtų:

1. Sąmoningumo ugdymas – didinti jaunimo supratimą apie nacionalinį saugumą ir jų vaidmenį valstybės gynyboje.

⁶ Suomijos vyriausybės gynybos ataskaita <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/166004>

2. Praktinių įgūdžių lavinimas – mokiniai mokomi, kaip elgtis kritinėse situacijose, suteikti pirmąją pagalbą ir naudoti tam tikras gynybines priemones.
3. Pilietinio atsakingumo skatinimas – ugdyti atsakingus piliečius, kurie supranta savo šalies gynybos reikšmę ir yra pasiruošę veikti ekstremaliose situacijose.
4. Fizinio pasirengimo stiprinimas – mokiniai lavina išvermę ir fizinę jėgą, kas padeda pasiruošti galimiems iššūkiams.
5. Komandinio darbo įgūdžių tobulinimas – dalyvavimas simuliacijose ir bendrose pratybose skatina mokinius dirbti komandoje ir efektyviai komunikuoti.
6. Kritinio mąstymo ugdytas - mokiniai susipažįsta su dezinformacijos veikimo modeliu ir jo žala, mokosi atskirti informaciją.

Lietuvos jaunimo karinio ir saugumo ugdymo programa 5–6 klasės: Įvadas į saugumą ir pilietinį pasirengimą. (I pakopa)

Moduliai:

- **Pilietinė sauga ir elgesys ekstremalių situacijų metu** – pagrindinės elgesio taisyklės gaisrų, audrų, potvynių ir kitų nelaimių metu.
- **Kibernetinis saugumas** – saugus naudojimas internetu, slaptažodžių apsauga, elgesys socialiniuose tinkluose. Netikros, DI sugeneruotos informacijos atpažinimas internetinėse platformose.
- **Pirmosios pagalbos pagrindai** – paprasti būdai suteikti pagalbą užspringus, nusideginus ar esant kraujavimui.
- **Komandinio darbo pradmenys** – bendradarbiavimo ir pasitikėjimo ugdytas per žaidimus ir užduotis.

7–8 klasės: Krašto apsauga ir civilinė sauga (II pakopa)

Moduliai:

- **Krašto apsaugos sistemos pagrindai** – Lietuvos kariuomenės struktūra, NATO ir sąjungininkų vaidmuo.
- **Civilinė sauga ir evakuacija** – veikimo algoritmai ekstremalių situacijų metu, ekstremalių situacijų analizė. Gebėjimas priimti sprendimus esant ekstremaliai ar netikėtai situacijai.
- **Pirmosios pagalbos teorija ir praktika** – CPR, defibriliatoriaus naudojimas, sužeidimų tvarstymas.

- **Pažangesnis kibernetinis saugumas** – dezinformacijos atpažinimas, duomenų apsauga.

- **Komandiniai iššūkiai** – problemų sprendimo užduotys, situacijų simuliacijos.

9–10 klasės: Pasirengimas ekstremalioms situacijoms ir neginkluotam pasipriešinimui. (III pakopa)

Moduliai:

- **Pažangi pirmoji pagalba** – traumos, šoko būklės atpažinimas ir pagalbos suteikimas.

- **Psichologinis pasirengimas krizėms** – streso valdymas, sprendimų priėmimas ekstremaliomis sąlygomis.

- **Išgyvenimo įgūdžiai** – maisto ir vandens paieška gamtoje, laikini prieglobsčiai.

- **Kibernetinis karas ir informacinis saugumas** – hibridiniai pavojai, kaip apsisaugoti nuo informacinių atakų.

- **Orientavimosi pradmenys** – darbas su žemėlapiais, kompasu naudojimas. **11–12**

klasės: Karinis pasirengimas ir praktiniai įgūdžiai (IV pakopa) Moduliai:

- **Karinio parengimo pagrindai** – kariuomenės veikla, tarnybos galimybės.

- **Pažangūs gynybos ir išgyvenimo įgūdžiai** – maskavimas, kliūčių įveikimas, slėpimosi strategijos.

- **Šaudymo pagrindai** – saugus ginklų naudojimas, šaudymo treniruokliai.

- **Komandiniai strateginiai mokymai** – situacijų simuliacijos, lyderystės ugdymas.

- **Orientavimosi pratybos** – GPS, naktinis orientavimasis, ekstremalių situacijų maršrutų sudarymas.

Programa būtų įgyvendinama per integruotas pamokas, atskirus kursus ir pratybas, o 11–12 klasių kursai būtų naudingi ruošiantis NPPKT ir KASP tarnybai.

Prezidentas

Umberto Masi